

СЕКЦІЯ 4

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ. ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

ПОТОЧНІ СТАНДАРТИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ Й ОПИСУ ЕМПІРИЧНИХ І ТЕОРЕТИЧНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: ОГЛЯД МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЧЕКЛІСТІВ

CURRENT STANDARDS FOR CONDUCTING AND REPORTING EMPIRICAL AND THEORETICAL PSYCHOLOGICAL STUDIES: A REVIEW OF METHODOLOGICAL CHECKLISTS

Поточний світовий досвід психологічних досліджень передбачає широке застосування методологічних чеклістів для проведення й опису емпіричних і теоретичних пошуків. Мета цієї статті – здійснити огляд вибраних методологічних чеклістів, які широко застосовуються у міжнародних психологічних дослідженнях, а також надати переклад нового чекліста, який описує стандарти звітування про адаптацію тесту. У статті висвітлено загальну логіку та завдання методологічних чеклістів та розкрито типові прогалини наукових текстів, у яких знехтувано їх використання. Окреслено поточний стан наявності методологічних чеклістів у науках про здоров'я та вказано, на які з них у першу чергу слід звернути увагу психологам. Зокрема, до огляду увійшли чеклісти PRISMA, CONSORT, STROBE, TRIPOD, Q-SSP, CROSS, CARE та TARES. Авторкою представлено укладену таблицю, яка допоможе початківцям зорієнтуватися, як підібрати методологічний чекліст відповідно до мети дослідження та обраного дослідного дизайну. Короткий опис кожного чекліста прокоментовано тим, як може бути сформульоване дослідне питання та в чому особливість певного чекліста. Один із чеклістів, пов'язаний із процедурою адаптації тестів, викладений у повному обсязі у авторському перекладі українською мовою за згодою авторів-розробників. Крім того, у статті прокоментовано зв'язок зазначених чеклістів зі структурою написання наукових текстів IMRaD. Авторка також наводить власний досвід застосування чеклістів STROBE і TRIPOD і описує переваги цього досвіду порівняно з довільним описом результатів емпіричного дослідження. Насамкінець, вона зауважує, що методологічні чеклісти суттєво спрощують та структурують роботу як авторів, так і рецензентів наукових досліджень і роблять свій внесок у повторюваність, відтворюваність та відкритість результатів психологічних розвідок.

Ключові слова: дослідний дизайн, метод, методологія, психологічне дослідження, чекліст.

The current international experience of psychological studies involves the widespread use of methodological checklists for conducting and reporting empirical and theoretical research. The purpose of this paper is to review selected methodological checklists that are widely used in international psychological research and to provide a translation into Ukrainian of a new checklist that describes the standards for reporting test adaptations. The article highlights the general logic and tasks of methodological checklists and reveals typical gaps in scientific texts that neglect their use. The current state of the availability of methodological checklists in the health sciences is outlined, and it is indicated which of them psychologists should pay attention to in the first place. In particular, the review includes the PRISMA, CONSORT, STROBE, TRIPOD, Q-SSP, CROSS, CARE, and TARES checklists. The author presents a compiled table that will help beginners determine how to select a methodological checklist under the purpose of the study and the chosen research design. A brief description of each checklist is followed by a commentary on how the research question can be formulated and the specifics of a particular checklist. One of the checklists related to the test adaptation procedure is presented in full in the author's translation into Ukrainian with the consent of the checklist's authors. In addition, the article comments on the relationship between these checklists and the IMRaD structure of writing scientific texts. The author also presents her own experience of using the STROBE and TRIPOD checklists and describes the advantages of this experience compared to an arbitrary description of the results of an empirical study. Finally, she notes that methodological checklists greatly simplify and structure the work of authors and reviewers of scientific research and contribute to the repeatability, reproducibility, and openness of psychological research results.

Key words: research design, method, methodology, psychological research, checklist.

УДК 159.923
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.74.13>
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Великодна М.С.
к.психол.н., доцентка
Товариство з обмеженою
відповідальністю
«Зігмунд Фройд Університет Україна»

Вступ. Поважні рецензовані наукові видання, репутація яких засвідчена, зокрема, включенням до перших кварт наукометричних баз, все частіше зазначають у керівництвах для авторів, що подані до них рукописи мають слідувати усталеним методологічним чеклістам (як-от STROBE, CONSORT, PRISMA, TRIPOD, CARE та інші). Але навіть коли цього не зазначено відкрито, вже на

етапі проходження рецензування автор дослідницької статті зустріне щонайменше подив рецензентів, якщо опис результатів не узгоджується з логікою відповідних чеклістів. Ця практика у світовій психології є доволі тривалою. Наприклад, знаходимо чекліст для проведення й опису дослідження із психології освіти датований 1956-им роком [13].

Сучасні методологічні чеклісти, як правило, укладаються міжнародною командою провідних фахівців із певного дослідницького дизайну, аналізу даних, психометрики та вимог відкритої науки (наприклад, [6]) і містять в собі перелік мінімальних вимог до елементів опису будь-якого дослідження: статті, звіту, кваліфікаційної роботи, включно з дисертацією [4]. У той же час вони фактично задають рух і структуру самій дослідній методології, яку буде неможливо описати відповідно до певного чекліста, якщо вона з самого початку не ґрунтувалась на визначеній ним логіці. У такий спосіб підтримується якість і проведення, і опису досліджень. Достатньо деталізований, завдяки чеклісту, опис дослідження дозволяє іншим дослідникам ідентифікувати його результати як такі, що викликають достатню довіру для побудови подальших гіпотез та проведення мета-аналізу. Крім того, запровадженням чеклістів також забезпечуються умови для кращої повторюваності і відтворюваності результатів, адже значно легше відтворити те, що було виконане прозоро описаним чином [1].

У наукових психологічних виданнях України мені як активній читачці поки не зустрічалися статті, виконані із експліцитним посиланням на відзначені чеклісти (припускаю, що вони є, але у незначній кількості, або ж чеклістами користуються імпліцитно). У практиці ж західних видань такі чеклісти не лише широко згадуються у текстах, але й часто докладаються у додатках до основного тексту статті. Відсутність такої практики в українській психологічній науці, за моїм враженням, породжує низку проблем. По-перше, українським авторам доводиться щоразу винаходити велосипед опису дослідного дизайну та його знахідок, через що деякі обов'язкові елементи постійно губляться, як-от: опис етики дослідження (яка інституція затвердила план дослідження, його процедури та тексти з урахуванням вимог Гельсінської декларації, Міжнародної Загальної Декларації прав людини та українського законодавства; у який спосіб отримувалася згода на збір і обробку персональних даних і на участь у дослідженні тощо); опис діагностичних інструментів (включно з посиланням на їх адаптацію для української вибірки, принципом обрахунку балів, надійністю шкал); описова статистика зібраних даних; обговорення результатів, що є основною частиною дослідного звіту чи статті і має містити зіставлення поточних знахідок із тим, що було відомо раніше; заява про поширення даних (чи дані вже викладено у відкритий доступ у системах на кшталт OSF; чи дані можуть бути поширені на запит читача тощо) тощо. Через усе перераховане опублікованим в українських журналах результатам часто неможливо довіряти. Це "дані Шрьодінґера": рівноймовірно золото і сміття. Слідування чеклісту натомість не дасть добросовісному досліднику забути важливий елемент статті.

По-друге, українські статті переважно мають малоінформативні і прямо неправдиві назви та анотації. Автор пише короткий теоретичний реферат

сумнівної якості, однак назва створює враження емпіричної статті, а в анотації до статті написано "Встановлено, що...", "Доведено, що...". Методологічні чеклісти пропонують стандарт для назв статей, у яких через двокрапку має бути зазначений дослідний дизайн, як-от "когортне дослідження", "рандомізоване контрольоване випробування", "аналіз випадку", "систематичний огляд", "несистематичний огляд" тощо. Крім того, кожен чекліст містить інформацію про те, що має бути обов'язково зазначено у структурованій анотації.

По-третє, не секрет, що автори українських психологічних наукових журналів – це переважно викладачі українських закладів вищої освіти. Невикористання ними усталено уживаних чеклістів для проведення й опису досліджень суттєво знижує шанси на те, що здобувачі вищої освіти все ж опанують навички організації й опису дослідження на високому рівні. Крім того, українські науковці не можуть на практиці зіштовхнутися з недоліками чи прогалинами у певних чеклістах і долучитися до їхнього коригування чи створення альтернативних інструментів, що робить свій внесок у те, щоб українська психологія залишалась маргіальною відносно світової. Насамкінець, незалученість українських вчених до роботи над чеклістами має наслідком те, що на веб-сайтах чеклістів переважно відсутній переклад українською мовою, хоча інші мовні версії доступні.

Мета – зробити огляд вибраних методологічних чеклістів, які широко застосовуються у міжнародних психологічних дослідженнях, а також надати переклад нового чекліста TARES, який описує стандарти звітування про адаптацію тесту [6].

Методологічні чеклісти для психологічних досліджень. Станом на сьогодні онлайн-каталог Equator Network, мета якого – посилення якості та прозорості досліджень у галузі здоров'я (в тому числі психічного), нараховує 613 чеклістів для різних дослідних методологій і їхня кількість постійно оновлюється. Усі ці чеклісти були попередньо рецензовані та опубліковані в наукових журналах. Чимала частина з них не лише підходить, але й широко застосовується саме у психологічних дослідженнях. Для цього огляду я використаю саме ті з них, що є водночас і широко уживаними, і максимально відповідними тим дослідним питанням, які є популярними в українській психологічній науковій спільноті.

Втім, академічний пошук дозволить зацікавленому досліднику зустріти й вузько спеціалізовані чеклісти, як-от чекліст для самоперевірки планування дослідження, щоб уникнути р-хакингу – практики недоброчесної наукової поведінки, за якої дослідники маніпулюють з даними, перетворюючи їх чи відсіюючи вибірку у такий спосіб, щоб підтвердити значущість шуканих зв'язків [15]. Набирає популярності чекліст для багаторівневого аналізу даних – LEVEL [8]. Інший приклад – чекліст для побудови прогностичних моделей засобами машинного навчання [7]. Також низка раніше розроблених

чеклістів (CONSORT, STARD) поповнюється розширеннями за рахунок пунктів, які слід додати, якщо дослідники залучали штучний інтелект.

Для зручності, вибрані для цього огляду чеклісти було укладено у таблицю 1.

Огляд вибраних методологічних чеклістів.

У цій частині я коротко розповім про кожен чекліст, наведений у таблиці 1, прокоментувавши специфіку його застосування.

PRISMA-чекліст – незамінний помічник для проведення як теоретичного аналізу за певною темою у формі систематичного огляду літератури, так і для мета-аналізу даних за певною тематикою [9]. Він містить 27 обов'язкових елементів, включаючи процесуальну діаграму (flow diagram), яка є упізнанню родзинкою статей у методології систематичного огляду чи мета-аналізу. Дослідне питання тут може бути доволі широким: “Що відомо про X?”, або ж вузьким, як-от: “Що відомо про зміни в X за останні 5 років?”. Цей чекліст не лише спрощує роботу із планування та опису дослідження, але й задає доволі високу планку для нього. Скажімо, теоретичний огляд літератури не може виглядати як реферат доволі обраних джерел, як це переважно дозволяють собі робити українські науковці. PRISMA передбачає, що науковець дуже детально представить у тексті та на процесуальній діаграмі (бланк якої є у відкритому доступі) те, з яких науко-

вих баз бралися всі наявні публікації за темою дослідження і за який період, за якими ключовими словами відбувався пошук, як саме далі проходило відсіювання джерел, які не були використані в подальшому аналізі, які саме джерела увійшли до аналізу і чому (за якими критеріями їх було обрано). І тільки після цього всі відібрані тексти аналізуються за змістом і групуються за підтемами, на підставі чого автори роблять огляд цих підтем як складових, що розкривають тему. Таким чином забезпечується об'єктивність теоретичного аналізу, до якого увійдуть прозоро відібрані публікації за темою, а не статті, які випадково трапилися на очі.

STROBE-чекліст розроблено для посилення звітів обсерваційних досліджень, тобто таких, що спрямовані на оцінку поширеності певного спостережуваного явища, яке не є експериментально створеним [14]. STROBE має кілька варіантів з урахуванням специфіки обраного дослідного дизайну, серед яких – крос-секційні дослідження, когортні або комбіновані. STROBE також підійде, якщо дослідник прагне оцінити певну групу в порівнянні з контрольною, за умови, що вплив на групу не був цілеспрямованим. Наприклад, за цим чеклістом можна порівняти поширеність ПТСР у групі, яка проживала під окупацією російських військ, із групою, що не проживала. При цьому очевидно, що дослідники оцінюють спостережувані явища, не

Таблиця 1

Методологічні чеклісти до психологічних досліджень

Мета	Метод	Чекліст (повна і скорочена назва)	Автори
Теоретичний аналіз літератури з теми	Систематичний огляд	Transparent reporting of systematic reviews and meta-analyses (PRISMA)	(Page et al., 2021)
Узагальнення емпіричних знахідок із теми	Мета-аналіз		
Оцінка поширеності явища в популяції	Крос-секційне дослідження	Strengthening the Reporting of Observational Studies in Epidemiology (STROBE)	(von Elm et al., 2007)
Порівняння груп за поширеністю явища	Когортне дослідження		
Оцінка впливу чинників	Розробка / перевірка прогностичної моделі	Transparent reporting of a multivariable prediction model for individual prognosis or diagnosis (TRIPOD)	(Collins et al., 2015)
Оцінка дієвості (ефективності) психологічних втручань	Рандомізоване контрольоване випробування	Consolidated Standards of Reporting Trials (CONSORT)	(Schulz, Altman & Moher, 2010)
Аналіз думок, ставлень певної групи	Опитування	Quality of survey studies in psychology (Q-SSP)	(Protogerou & Hagger, 2020)
		Consensus-Based Checklist for Reporting of Survey Studies (CROSS)	(Sharma et al., 2021)
Ілюстрація відомого явища / попереднє повідомлення про досі невідоме чи маловідоме явище	Аналіз випадку	Consensus-based Clinical Case Reporting (CARE)	(Gagnier et al., 2013)
Проведення процедури адаптації тестової методики, зокрема, іншою мовою	Адаптація тесту	Test Adaptation Reporting Standards (TARES)	(Iliescu et al., 2024)

формує їх умисне (нікого не спонукали пожити під окупацією). Отже, дослідне питання, на яке допомагає знайти відповідь ця методологія може звучати як “Наскільки поширеним є X у цій популяції?” або “Наскільки поширеним є X у групі 1 порівняно з групою 2?”. Кожна версія STROBE має 22 пункти, які відповідають мінімально необхідним елементам звітів із перерахованих досліджень, включаючи оцінку потенційних упереджень авторів при плануванні дослідження чи при аналізі даних.

TRIPOD-чекліст допомагає організувати й описати розробку, валідацію, або і розробку, і валідацію прогностичної моделі певного явища [3]. Фактично йдеться про дослідне питання “Чи змінна X прогнозує Y?” або ж “Яка комбінація змінних A–X найкраще прогнозує Y?”. Тим самим цей чекліст підійде для пошуку статистично значущих впливів незалежних змінних на залежну шляхом регресійного аналізу або моделювання структурними рівняннями. Таким чинником впливу можуть бути і психологічні інтервенції, коли немає змоги оцінити їхню дієвість (ефективність) шляхом рандомізованого контрольованого випробування і є необхідність зібрати попередні дані. Кожна версія TRIPOD має 22 обов'язкові елементи, що передбачає, зокрема, чіткий опис процедури вимірювання кожної змінної, а також принципу побудови чи валідації моделі. Наприклад, досліднику слід обґрунтувати у вступі під час огляду літератури, чому саме певні змінні гіпотезувалися як предиктори залежної змінної. У розділі *Результати* окремими розділами подається процес побудови прогностичної моделі та представлення самої моделі. Чекліст також передбачає, що всі знахідки мають подаватися відносно довірчого інтервалу 95% (Confidence Interval; CI).

CONSORT-чекліст натомість описує “золотий стандарт” оцінки дієвості (ефективності) будь-яких втручань шляхом рандомізованого контрольованого випробування [11]. Це універсальний чекліст, який спершу розроблявся для оцінки дієвості медичного лікування, а далі був застосований для оцінки дієвості (efficacy) та ефективності (effectiveness) психотерапії. Дослідне питання тут відповідне: “Чи можна стверджувати, що вплив X на Y є більш значним, ніж вплив Z на Y або відсутність втручань?”. Цей чекліст має 25 елементів, які описують всі етапи рандомізації учасників груп, контролю даних, виконаних втручань та вимірювань. У CONSORT також зазначено, що всі результати мають супроводжуватися зазначенням довірчого інтервалу 95%. CONSORT можна застосовувати також у випадку, коли неможливо досягти рандомізованого розподілу учасників та контролю показників (наприклад, у природних умовах), але важливо вказати ці деталі у відповідних розділах наукового звіту. В такому разі замість оцінки дієвості (efficacy) дослідження оцінюватиме ефективність (effectiveness) втручань, а в назві зазначається “нерандомізоване контрольоване випробування” чи “рандомізоване частково контрольоване випробування”.

Q-SSP-чекліст розроблений для авторів та рецензентів, які мають справу з опитуванням як збором думок, ставлень тощо саме у галузі психології [10]. Він є помічним, коли інструментом дослідження є анкетування, або поєднання анкетування та діагностичних інструментів і дослідника цікавлять у першу чергу змінні, що містяться в анкетуванні. Q-SSP має 20 елементів, виділених методом експертних оцінок. Серед них, зокрема, зазначена необхідність формулювання чітких цілей або гіпотез опитування, критеріїв добору та виключення учасників, процедури рекрутингу учасників, принципів планування розміру вибірки, частки зібраних та відсіяних відповідей (response rate & attrition rate), обраних статистичних критеріїв, повідомлення про проведення пілотного дослідження, заяви щодо оцінки валідності опитування та репрезентативності вибірки. Окремим пунктом виділене питання, чи процес збору даних описаний достатньо деталізовано, аби відтворити дослідження. Його клінічним аналогом може вважатися **CROSS-чекліст**, розроблений у медичних науках.

CARE-чекліст застосовується тоді, коли дослідник хоче описати свої спостереження із аналізу певного випадку [5]. Це може бути випадок діагностичної оцінки чи психологічних інтервенцій. Цей випадок може ілюструвати певні вже відомі психологічні процеси і явища і давати їм більш глибоке розуміння або ж висвітлювати зону невідомого, такого, що не може бути уповні описаним наявними теоріями чи практичними підходами. Дослідне питання тут може звучати так: “Як у випадку X виявляє себе / поводить себе Y?”. CARE є коротким чеклістом і складається з 13 мінімально важливих елементів, які в тому числі включають опис історії клієнта та його чи її діагностичну оцінку, надані інтервенції та спостереження автора.

TARES – новий чекліст, виданий у 2024 році [6]. На відміну від попередніх чеклістів, він не встиг досягти популярності. Однак цей чекліст може бути особливо актуальним читацькій аудиторії журналу “Психодіагностика і психометрика”, оскільки націлений на процедуру адаптації тестів. Більше того, з урахуванням особливої актуальності адаптації нових діагностичних інструментів для вибірки українців у час війни, розробники чекліста TARES люб'язно надали свою згоду на те, що він буде повністю представлений у цій статті (Таблиця 2).

Як видно на прикладі таблиці 2, методологічні чеклісти органічно узгоджені з уже звичною для авторів наукових робіт структурою – IMRaD, яка передбачає наявність Вступу (Introduction), Методів (Methods), Результатів (Results) та Обговорення (and Discussion) [2], але уточнює зміст кожного з цих розділів відповідно до обраного дослідного завдання, щоб до опису дослідження увійшли усі мінімально необхідні дані.

Досвід застосування методологічних чеклістів. На мить написання цієї статті я маю дві опубліковані рецензовані колегіальні роботи, експліцитно виконані за чеклістом STROBE

Таблиця 2

Стандарти звітування про адаптацію тесту – TARES-чекліст [6]

Категорія	ID	Пункт чекліста	Коротке пояснення
1	2	3	4
Назва та анотація	1a	Назва	У назві тексту зазначте, що він про адаптацію тесту, вказавши назву тесту, а також цільову мову/культуру
	1b	Анотація	Надайте стислий опис дослідження (структурований, якщо журнал дозволяє це)
Вступ	2a	Тест	Назвіть та коротко презентуйте тест
	2b	Цільова популяція	Назвіть та коротко презентуйте цільову популяцію
	2c	Мета і цільове застосування	Визначте мету оцінювання та коротко опишіть сферу використання тесту
	2d	Авторське право	Визначте статус авторського права на вашу роботу
	2e	Потреба в адаптації	Уточніть потребу в адаптації цього тесту
	2f	Доцільність адаптації	Уточніть доцільність адаптації тестів як підходу
	2g	Охоплення адаптації	Уточніть, чи адаптується весь оригінальний тест, чи якась його частина була вилучена/включена в адаптацію
	2h	Ймовірність упереджень	Оцініть ймовірність упереджень
Методи			
<i>Переклад</i>	3a	Перекладачі	Надайте інформацію про перекладачів
	3b	Дизайн перекладу	Опишіть дизайн і процес перекладу
	3c	Подібність та підходящість компонентів тесту	Уточніть подібність та підходящість компонентів тесту щодо первинного та цільового застосування
<i>Матеріали</i>	4a	Тестові стимули	Поясніть, чи адаптували Ви тестові стимули, і якщо так, то як саме
	4b	Інструкції та категорії оцінювання	Поясніть, чи адаптували Ви інструкції та категорії оцінювання, і якщо так, то як саме
	4c	Посібник із використання тесту	Поясніть, чи адаптували Ви посібник із використання тесту, і якщо так, то як саме
	4d	Звіти за тестом	Поясніть, чи адаптували Ви якісь звіти за тестом, і якщо так, то як саме
	4e	Навчальні матеріали	Поясніть, чи адаптували Ви якісь навчальні матеріали, і якщо так, то як саме
	4f	Умови тестування	Окресліть умови тестування, яких слід дотримуватися
<i>Учасники / вибірка</i>	5a	Об'єм вибірки	Вкажіть об'єм вибірки для всіх видів аналізу, які стосуються адаптації
	5b	Процедура формування вибірки	Опишіть процедуру формування вибірки
	5c	Склад вибірки	Опишіть склад вибірки
	5d	Релевантність вибірки	Опишіть релевантність вибірки
Результати			
<i>Еквівалентність</i>	6a	Еквівалентність (інваріантність) конструктів	Наведіть докази еквівалентності конструктів
	6b	Еквівалентність (інваріантність) методу	Наведіть докази еквівалентності методу
	6c	Еквівалентність (інваріантність) пунктів	Наведіть докази еквівалентності пунктів
	6d	Межі еквівалентності (інваріантності)	Поясніть межі еквівалентності
	6e	Вирішення проблеми нееквівалентності (неінваріантності)	Окресліть шляхи вирішення проблеми нееквівалентності

1	2	3	4
Надійність	7a	Надійність	Надайте докази надійності (наприклад, похибку вимірювання) для інтерпретації тестових балів
Валідність	8a	Докази валідності	Підсумуйте сукупність доказів валідності та опишіть їх прийнятність
	8b	Докази валідності базовані на змісті тесту	Опишіть докази того, що зміст тесту відповідає меті тестування
	8c	Докази валідності базовані на процесі відповіді	Опишіть будь-які докази, які вказують на те, що респонденти, які проходять оцінювання, використовують передбачені когнітивні процеси
	8d	Докази валідності базовані на внутрішній структурі	Опишіть докази того, що гіпотетична вимірність (факторна структура) узгоджується з теорією, що лежить в основі оцінювання
	8e	Докази валідності базовані на зв'язках із іншими змінними	Опишіть докази того, що результати оцінювання відображають гіпотезовані взаємозв'язки з іншими змінними у спосіб, що відповідає конструктам теорії
	8f	Докази валідності базовані на	Опишіть докази того, що передбачувані наслідки оцінювання досягаються, а будь-які непередбачувані негативні наслідки не виникають або зведені до мінімуму
Норми	9a	Процедура нормування	Опишіть статистичну процедуру, яка використовувалася для нормування
	9b	Таблиці норм	Подайте таблиці норм
Обговорення	10a	Практична значущість	Проясніть практичну значущість поточної адаптації тесту
	10b	Теоретична значущість	Проясніть теоретичну значущість поточної адаптації тесту
	10c	Обмеження	Вкажіть обмеження застосування адаптованого тесту
	10d	Подальше дослідження	Опишіть подальше дослідження
Додаткова інформація	11a	Реєстрація	Реєстраційний номер та назва реєстру
	11b	Фінансування	Укажіть джерела фінансування (і роль спонсорів) та іншу підтримку.

для крос-секційного дослідження та за чеклістом TRIPOD для побудови предикаційної моделі. Ще один дослідний звіт, виконаний у методології TRIPOD проходить рецензування. Перед знайомством із методологічними чеклістами я також мала досвід публікації емпіричних досліджень, описаних у творчій авторській манері чи за зразком деяких іноземних статей. У порівнянні цих двох досвідів відзначу такі переваги використання чеклістів:

- у процесі роботи над дослідженням легше розподілити ролі у дослідній команді;
- ще на початку роботи автор має чіткий образ статті, яка має вийти у кінці, що суттєво структурує роботу з даними, допомагає уникнути зайвих дій та пошуків, не дає забути виконати деякі обов'язкові процедури й розрахунки;
- комунікація з редколегіями журналів і рецензентами пришвидшена та більш конструктивна (в одній з моїх робіт статтю було прийнято після першого ж кола рецензування);
- більша увага і вищий рівень довіри до результатів у читачів.

Крім зазначеного, я маю невеликий досвід проведення науково-методичних семінарів та консультацій колег щодо використання деяких із методологічних чеклістів, наведених у цій статті. Цей досвід показав, що українським науковцям, включаючи здобувачів вищої освіти та наукового ступеня, імпонують ці розробки, оскільки суттєво полегшують проблему невизначеності “що і як писати” та “як провести дослідження, варте уваги поважних наукових видань”. Я переконана, що наведені чеклісти відображають також і мінімальні вимоги до компетенцій науковця в описі проведеного психологічного дослідження, тому варті ширшого використання у системі вищої освіти, зокрема третього рівня освітньо-професійної підготовки.

Висновки. Загалом, поточні емпіричні і теоретичні психологічні дослідження мають стандарти для проведення й опису у вигляді розроблених методологічних чеклістів, зокрема тих, що розглянуті у цій статті. Чеклісти суттєво спрощують та структурують роботу як авторів, так і рецензентів наукових досліджень і роблять свій внесок у повторюваність, відтворюваність та відкритість результатів

психологічних розвідок. Розглядаю перспективним для українських науковців не лише користуватися методологічними чеклістами для проведення й опису своїх досліджень, але й долучатися до перекладу українською мовою наявних чеклістів та до розробки їх нових редакцій та альтернатив.

Подяки. Висловлюю подяку Dragos Iliescu та колегам за надану можливість опублікувати переклад чекліста TARES, а також Олександру Виноградову за підказки щодо нюансів перекладу деяких понять.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Asendorpf J. B., Conner M., De Fruyt F., De Houwer J., Denissen J. J., Fiedler K. et al. Recommendations for increasing replicability in psychology. *European Journal of Personality*. 2013. Vol. 27. No 2. P. 108–119.
2. Bonilla L. C. The IMRaD model of scientific articles: what is and how can be applied in the humanities and social sciences? Hipertext.net: *Revista Académica sobre Documentación Digital y Comunicación Interactiva*. 2022. No 24. P. 6.
3. Collins G. S., Moons K. G., Dhiman P., Riley R. D., Beam A. L., Van Calster B. et al. TRIPOD+ AI statement: updated guidance for reporting clinical prediction models that use regression or machine learning methods. *BMJ*. 2024. Vol. 385.
4. Eby L. T., Shockley K. M., Bauer T. N., Edwards B., Homan A. C., Johnson R. et al. Methodological checklists for improving research quality and reporting consistency. *Industrial and Organizational Psychology*. 2020. Vol. 13. No 1. P. 76–83.
5. Gagnier J. J., Kienle G., Altman D. G., Moher D., Sox H., Riley D. The CARE guidelines: consensus-based clinical case reporting guideline development. *Global Advances in Health and Medicine*. 2013. Vol. 2. No 5. P. 38–43.
6. Iliescu D., Bartram D., Zeinoun P., Ziegler M., Elosua P., Sireci S. та ін. The test adaptation reporting standards (TARES): Reporting test adaptations. *International Journal of Testing*. 2024. Vol. 24. No 1. P. 80–102.
7. Klement W., El Emam K. Consolidated reporting guidelines for prognostic and diagnostic machine learning modeling studies: development and validation. *Journal of Medical Internet Research*. 2023. Vol. 25. Article e48763.
8. Monsalves M. J., Bangdiwala A. S., Thabane A., Bangdiwala S. I. LEVEL (Logical Explanations & Visualizations of Estimates in Linear mixed models): recommendations for reporting multilevel data and analyses. *BMC Medical Research Methodology*. 2020. Vol. 20. Article 1–9.
9. Page M. J., McKenzie J. E., Bossuyt P. M., Boutron I., Hoffmann T. C., Mulrow C. D. та ін. Updating guidance for reporting systematic reviews: development of the PRISMA 2020 statement. *Journal of Clinical Epidemiology*. 2021. Vol. 134. P. 103–112.
10. Protogerou C., Hagger M. S. A checklist to assess the quality of survey studies in psychology. *Methods in Psychology*. 2020. Vol. 3. Article 100031.
11. CONSORT. CONSORT 2010 statement: updated guidelines for reporting parallel group randomized trials. *Annals of Internal Medicine*. 2010. Vol. 152. P. 726–732.
12. Sharma A., Minh Duc N. T., Luu Lam Thang T., Nam N. H., Ng S. J., Abbas K. S. et al. A consensus-based checklist for reporting of survey studies (CROSS). *Journal of General Internal Medicine*. 2021. Vol. 36. No 10. P. 3179–3187.
13. Symonds P. M. A research checklist in educational psychology. *Journal of Educational Psychology*. 1956. Vol. 47. No 2. P. 100.
14. Von Elm E., Altman D. G., Egger M., Pocock S. J., Gøtzsche P. C., Vandenbroucke J. P. The Strengthening of Reporting of Observational Studies in Epidemiology (STROBE) statement: guidelines for reporting observational studies. *The Lancet*. 2007. Vol. 370. No 9596. P. 1453–1457.
15. Wicherts J. M., Veldkamp C. L., Augusteijn H. E., Bakker M., Van Aert R. C., Van Assen M. A. Degrees of freedom in planning, running, analyzing, and reporting psychological studies: A checklist to avoid p-hacking. *Frontiers in Psychology*. 2016. Vol. 7. Article 1832.